

СУТНІСТЬ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЩОДО СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Петрова Л.С.,
Андреев П.С.

Одеський національний політехнічний університет

Податковий облік – це підсистема бухгалтерського обліку, яка за встановленими державою правилами формує інформацію про нарахування та сплату податків і зборів відповідним державним органам, основним завданням якого є контроль за правильністю, своєчасністю і повнотою нарахування та сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Податковий кодекс України розглядає податковий облік як систему обов'язкових форм і методів відображення платниками податків результатів господарської діяльності або інших об'єктів, які пов'язані з визначенням податкових зобов'язань з відповідних податків та зборів (обов'язкових платежів) [1].

Сутністю податкового обліку є господарсько-фінансові відносини, що виникають при нарахуванні та сплаті податків і зборів (обов'язкових платежів), тобто між державними податковими органами і юридичними та фізичними особами, щодо податків і обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів [2].

Метою ведення податкового обліку є надання повної і достовірної інформації державі (в особі податкових органів), що забезпечує визначення сум податків і зборів (обов'язкових платежів), складання звітності для контролю сум нарахованих податків. Кінцевою метою податкового обліку є акумулювання грошових коштів для поповнення бюджету.

Основними завданнями податкового обліку є:

- контроль за сплатою податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів різних рівнів;
- достовірне і своєчасне визначення сум податків та зборів (обов'язкових платежів), належних до сплати в бюджет усіх рівнів;
- контроль за своєчасним складанням і наданням податкової звітності;
- контроль за дотриманням податкового законодавства і нормативно-правових документів, що регулюють правила ведення податкового обліку та складання податкової звітності.

За формою взаємовідносин між платником і державою податки поділяють на прямі і непрямі.

Прямі податки – це податки, що встановлюються безпосередньо щодо платника, який сплачує їх до бюджету держави. Обсяги таких податків залежать від податкової бази.

Непрямі податки – це податки, які справляються до бюджету за допомогою цінового механізму, причому конкретні платники податків не завжди є їхніми носіями. Непрямі податки встановлюють у цінах товарів, робіт та послуг, а їх обсяг для окремого платника (носія податку) визначається обсягом споживання і не залежить від його доходів. [4]

Як у фінансовому, так і в податковому обліку застосовуються найголовніші елементи бухгалтерського обліку – документація, подвійний запис. Сальдо за рахунками податкового обліку є складовою частиною валюти балансу, який, хоч і відображає за більшістю статей залишки за синтетичними рахунками фінансового обліку, однак включає також статті, сформовані у системі записів податкового обліку. У ряді випадків це навіть зумовило відхід від принципу балансу-нетто у зв'язку із включенням у валюту балансу сальдо за субрахунками 643 «Податкові зобов'язання», 644 «Податковий кредит» чи синтетичними рахунками 17 «Відстрочені податкові активи», 54 «Відстрочені податкові зобов'язання».

Система податків та зборів України – це сукупність передбачених податковим законодавством України загальнодержавних та місцевих податків і зборів, принципів, форм і методів їх встановлення, зміни, скасування, обчислення та сплати. Система податків та зборів в Україні встановлюється виключно законами України.

За своєю економічною суттю категорії «податок» і «збір» суттєво відрізняються.

Податок – це обов'язковий, індивідуальний, безвідплатний платіж, який сплачують до бюджету фізичні та юридичні особи у порядку, встановленому податковим законодавством України.

Збір – обов'язковий платіж, який сплачують юридичні та фізичні особи за вчинення державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами дій, які мають юридичне значення, за надання певних прав, видачу дозволів і ліцензій, а також для забезпечення функціонування системи державного соціального страхування і державного соціального забезпечення [1].

Не є податком або збором платежі, що не встановлені податковим законодавством України, а також платежі у вигляді штрафів та інших майнових стягнень за порушення податкового законодавства.

Обов'язок щодо сплати податку (збору) – це обов'язок платника податку (збору) сплатити належну суму податку (збору) у порядку та у термін, встановлені податковим законодавством України. Податок (збір) сплачується тільки грошовими коштами, причому допускається проведення взаємозаліку сум податку (збору), що підлягають сплаті за наявності заборгованості бюджету перед таким платником.

Соціально-економічна сутність податків виявляється в їх функціях. Як вважає більшість економістів, податки виконують такі основні функції [2]:

- фіскальну;
- розподільчу;
- регулюючу.

Детальніше розглянемо та охарактеризуємо функції податків у табл. 1.

Таблиця 1 – Функції податків та їх характеристика

Функція	Характеристика
Фіскальна	Забезпечує необхідні умови для створення матеріальної бази функціонування суспільства. Тобто за допомогою податків держава мобілізує кошти для утворення грошових фондів, які забезпечують виконання покладених на неї функцій.
Розподільча	Забезпечує розподіл вартісних пропорцій між платниками податків і державою. Тобто саме за допомогою податків держава встановлює вартісні пропорції такого перерозподілу.
Регулююча	Полягає у впливі податків на різні види діяльності та безпосередньо на платників податків. Через податки, власне, держава регулює процеси виробництва та споживання в суспільстві.

Платниками податків є юридичні та фізичні особи, на яких згідно із законами України покладено обов'язок сплачувати податки.

Облік платників податків здійснюється державними податковими інспекціями та іншими державними органами відповідно до законодавства. Банки та інші фінансово-кредитні установи відкривають рахунки платникам податків тільки за умови пред'явлення ними документа, що підтверджує взяття їх на облік, і в одноденний термін повідомляють про це державну податкову інспекцію.

Залежно від органу влади, який встановлює податки, тобто за рівнем запровадження, податки поділяють на загальнодержавні та місцеві.

Загальнодержавні податки – це обов'язкові платежі, що встановлюються найвищими органами влади і є обов'язковими для справляння на всій території країни незалежно від того, до якого бюджету вони зараховуються.

Місцеві податки – це обов'язкові платежі, які встановлюються місцевими органами влади, а їх справляння є обов'язковим лише на певній території [1].

Ставки податків та зборів не можуть змінюватися протягом бюджетного року. Однак на практиці в умовах активного реформування податкової системи цього правила не завжди дотримуються.

В Україні існує дворівнева система оподаткування суб'єктів господарювання – підприємств, організацій та фізичних осіб: перший рівень – загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі), другий – місцеві податки і збори (обов'язкові платежі).

До загальнодержавних податків і зборів належать:

- податок на прибуток (18%) (далі за текстом – ПН);
- податок на дохід фізичних осіб (18%) (далі за текстом – ПДФО);
- податок на додану вартість (20%, 7%, 0%) (Далі за текстом – ПДВ);
- акцизний податок;
- екологічний податок;
- рендна плата;
- мито.

До місцевих податків і зборів належать:

- податок на майно;
- єдиний податок;
- туристичний збір;
- збір за місце для паркування [1].

Основним нормативно правовим документом в податковому обліку є Податковий кодекс України № 1667-VIII від 06.10.2016 року із змінами та доповненнями (далі за текстом – ПКУ) [1].

З 2015 року апарат податкової адміністрації зазнав змін. Розформовано Міністерство доходів і зборів України та переформовано у Державну фіскальну службу України, на яку покладено такі завдання:

- реалізація державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи;
- боротьба з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, сплати єдиного внеску;
- контроль за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів;
- контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;
- контроль за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків;
- контроль за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності;
- внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування політики у підконтрольних сферах.

Відповідно до покладених завдань у Положенні визначений широкий спектр функцій фіскальної служби. Серед них можна виділити: розробка проектів законів та форм звітності; адміністрування податків, зборів та цільового соціального внеску; застосування адміністративного арешту майна платників податків; погашення податкового боргу; верифікація сертифікатів про походження товарів; підготовка пропозиції щодо прогнозу доходів бюджетів і надходжень єдиного внеску; ліцензування митної брокерської діяльності;

надання консультацій відповідно до Податкового та Митного кодексів, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску та інші.

Платники податків поділяються за відношенням до держави на резидентів, які мають постійне місце проживання або місцеперебування в даній державі (183 дні в календарному році сумарно), та нерезидентів, які не мають постійного місця проживання або місцеперебування на даній державній території. За статусом вирізняють такі категорії платників, як юридичні та фізичні особи [1].

Платники податків мають такі права:

–подавати державним податковим органам документи, що підтверджують право на пільги з оподаткування в порядку, встановленому законами України;

–одержувати та ознайомлюватися з актами перевірок, проведених державними податковими органами;

–оскаржувати в установленому законом порядку рішення державних податкових органів і дії посадових осіб [5].

Реалізація своїх обов'язків щодо сплати податку здійснюється особисто або через представника, при цьому представництво виступає в трьох формах - законне, уповноважене та офіційне.

Розглянемо законних представників на рис. 1.

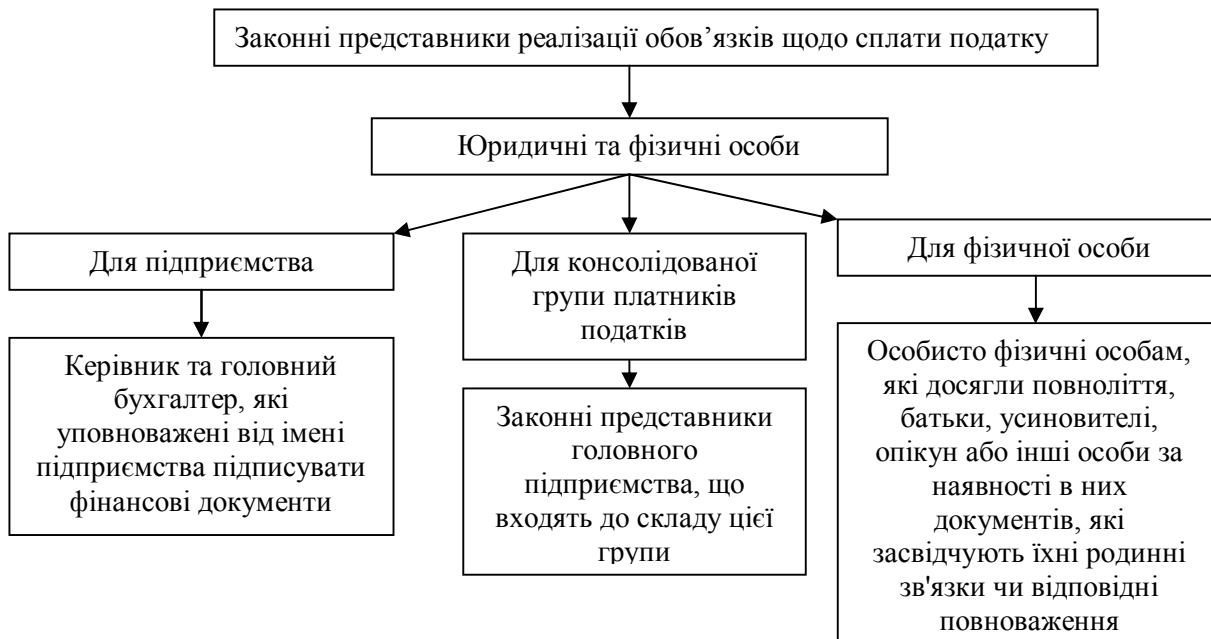

Рисунок 1 – Законні представники реалізації обов'язків щодо сплати податку

Законними представниками є юридичні та фізичні особи, уповноважені представляти інтереси платника податків, зокрема:

а) для підприємства – його керівник та головний бухгалтер, які уповноважені від імені підприємства підписувати фінансові документи;

б) для консолідованої групи платників податків – законні представники головного підприємства, що входять до складу цієї групи;

в) для фізичної особи – особисто фізичні особам, які досягли повноліття, батьки, усиновителі, опікун або інші особи за наявності в них документів, які засвідчують їхні родинні зв'язки чи відповідні повноваження.

Уповноваженими представниками є особи (юридичні або фізичні), уповноважені платником податків представляти його інтереси в податкових органах на основі угоди між

платником податків і представниками у формі нотаріально посвідченого договору чи довіреності.

Офіційні представники призначаються за ініціативою податкового органу, суду, у випадках, коли особа через об'єктивні причини не може бути законним представником або майно, що є предметом розгляду справи, не має власника.

Керівники і відповідні посадові особи юридичних осіб та фізичні особи під час перевірки, що проводиться державними податковими органами, зобов'язані давати пояснення з питань оподаткування у випадках, передбачених законами, виконувати вимоги державних податкових органів щодо усунення виявлених порушень законів про оподаткування і підписати акт про проведення перевірки.

Обов'язок юридичної особи щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) припиняється зі сплатою податку, збору (обов'язкового платежу) або його скасуванням або списанням податкової заборгованості відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» із змінами, внесеними згідно із Законами № 1414-VIII від 14.06.2016 [3].

Податковий облік ведеться з метою формування повної та достовірної інформації про господарські операції, що були проведені платником протягом звітного періоду з метою оподаткування, а також забезпечення інформацією внутрішніх та зовнішніх користувачів для контролю за вірністю нарахування, повнотою та своєчасністю перерахування податків.

Література:

1. Податковий кодекс України № 1667-VIII від 06.10.2016 року із змінами та доповненнями [Електрон. ресурс]: Верховна Рада України.– Спосіб доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Філіппова С.В. Вибір системи оподаткування та організація податкового обліку суб'єктами малого підприємництва – юридичними особами на засадах альтернативності [моногр.] / С.В. Філіппова, М.О. Ананська,. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2013. – 120 с.
3. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 1414-VIII від 14.06.2016 [Електрон. ресурс]: Верховна Рада України. – Спосіб доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
4. Войнаренко М.П. Податковий облік і аудит / М.П. Войнаренко, Г.В. Пухальська. – К.: ЦУЛ, 2015. – 298 с.
5. Панасик В.М. Податковий облік / В.М. Панасик, Є.К. Ковальчук, С.В. Бобрівець: навч. посіб. – Тернопіль: Карт-Бланш, 2015. – 263 с.